

Motion till riksdagen 2021/22:4118

av **Pernilla Stålhammar m.fl. (MP)**

Ett fritt och föränderligt kulturliv i pandemins spår

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka antalet fristäder för konstnärer, författare och journalister och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta att verka för att kulturskolan ska finnas tillgänglig för alla och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att alla skolelever ska ha tillgång till ett bemannat skolbibliotek och att det ska förankras i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta verka för ett grundlagsskyddat public service och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motarbeta hot och hat i det offentliga samtalet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna Utbildningsradion och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka spridning av desinformation och öka befolkningens kunskaper i källkritik och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna om den granskande journalistiken och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta att utveckla filmproduktionsincitamenten och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell kulturarvsfond och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka kulturskapares villkor och genomföra reformer för egenföretagare i kulturbranschen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka scenkonstallianserna och utöka de yrkeskategorier som omfattas av stödet och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationalscen för film och tillkännager detta för regeringen.

Utöka antalet fristäder för konstnärer, författare och journalister

Yttrandefriheten har en central roll i ett demokratiskt samhälle, men vi ser hur den begränsas i många länder. Idag sitter hundratals författare, journalister, bloggare och kulturpersonligheter runt om i världen i fängelse eller är under åtal för att de uttryckt sina åsikter offentligt.

Det finns i dag 25 fristäder i Sverige, dvs. kommuner eller regioner som är anslutna till det internationella nätverket Icorn (International Cities Of Refuge Network). Det innebär att Sverige är det land som har flest fristäder. Organisationen PEN är en nära samarbetspartner för fristäderna. Fristadsarbetet sker i dag i samarbete mellan Kulturrådet, andra berörda myndigheter och organisationer i det civila samhället samt med kommuner och regioner. Exempel på samarbetspartners har till exempel varit PEN, bibliotek, kulturhus, museer, studieförbund, Författarcentrum, skolor, Missionskyrkan, bokhandlare, filmfestivaler, fria teatergrupper, tidningar med flera.

Många fristadsförfattare och konstnärer väljer ett liv i fristaden involverade i det kulturliv som de har etablerat kontakt med. Vilken roll man har som fristadskonstnär beror på vilken roll man kan, vill och vågar inta. En del författare eller konstnärer behöver skyddad identitet, andra deltar i mer offentlighet.

Under 2020 fanns det 19 fristadsförfattare och konstnärer på plats i landet. Som en del av Statens kulturråds främjandeuppdrag för fristadssystemet har ca 1,9 miljoner kronor delats ut i projektbidrag till insatser som syftar till att främja fristadskonstnärers publika arbete.

När kulturarbetares yttrandefrihet och andra grundläggande mänskliga rättigheter hotas i vår omvärld har vi ett ansvar för att erbjuda skydd.

Kulturskolan

Kulturskolan är en värdefull och uppskattad institution i samhället. I många kommuner är det kulturskolan som bär upp det lokala kulturlivet genom sin verksamhet och sina lärare och elever. Tack vare den får många barn och unga möjlighet att utveckla sina estetiska förmågor inom till exempel musik, drama och dans. Oavsett om kulturskolan fungerar som en värdefull fritidsaktivitet eller om den är tänkt att ligga till grund för en framtida konstnärlig karriär är det viktigt att verksamheten på kulturskolan utgår ifrån de ungas behov och önskemål.

Politiken för kulturskolan ska bidra till att kulturskolan ska kunna odla fler kulturella uttryck på samma framgångsrika sätt. Den ökade kulturella och konstnärliga bildning som kulturskolan bidrar till är en tillgång för samhället som helhet. Det är viktigt att fortsätta verka för att kulturskolan ska finnas tillgänglig för alla.

Kulturskolan ska erbjuda ett brett utbud av kurser och vara tillgänglig för alla barn och unga. I dagsläget skyddas kommunernas kulturskoleverksamhet inte av nationell reglering eller lagstiftning, vilket kan betyda att de kan prioriteras bort om exempelvis

kommunens ekonomi är dålig. Miljöpartiet har i regering utvecklat en nationell politik och strategi för kulturskolan. Vi vill se att kulturskolan skyddas av en ramlag som garanterar nationell likvärdighet och utveckling samtidigt som kommunerna behåller utrymmet och friheten att utforma verksamhet med förankring i lokala förhållanden och behov.

Alla elevers tillgång till skolbibliotek

Skolan har en viktig roll i att lära ut hur samhället fungerar till den uppväxande generationen. Medier är en del av samhället och hur de kan gå tillväga för att uttrycka sin åsikt. Skolan kan också lära ut hur källor kan värderas och hur man söker tillförlitlig information. Sammantaget kallas detta medie- och informationskunnighet, ett begrepp som definieras närmare av Unesco.

Av skollagen följer att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Personalens roll är den viktiga länken. För att elevens självständiga lärande ska bli meningsfullt behövs det personal med expertis i informationshantering och källkritik. Det är inte enbart samlingen böcker som skolan har tillgång till som är avgörande utan tillgången till en skolbibliotekarie. Skolbiblioteket ska vara bemannat med för uppdraget utbildad personal. Skollagen behöver förtydligas om det som ovan anförts. Vi vill verka för att alla skolelever ska ha tillgång till ett bemannat skolbibliotek och att detta ska förankras i skollagen.

En stärkt public service som skyddas i grundlag

En mångfald av starka och oberoende medier i hela landet är en förutsättning för en stark demokrati. Alla människor, oavsett var i landet man bor, ska ha tillgång till ett allsidigt nyhets- och medieutbud av hög kvalitet, som kan fördjupa, skildra, granska och förklara samhällets skeenden. Medborgarna måste ha möjlighet att fatta beslut med tillräcklig och tillförlitlig kunskap som grund.

Att det finns oberoende medier som kan förmedla sakliga nyheter och granska regering, riksdag och myndigheter är centralt för att kunna upprätthålla en vital demokrati. I en tid när traditionella prenumererade dagstidningar når allt färre är det viktigare än kanske någonsin förr att public service kan vidmakthålla sitt uppdrag i allmänhetens tjänst. I vår omvärld har vi samtidigt sett hur auktoritära regeringar kort efter att de tillträtt har kunnat ta kontroll över landets tidigare public service, och omvandla den till regeringsstyrda propagandakanaler, som ett led i en avdemokratiseringsprocess.

Vi är inte immuna mot att en sådan utveckling skulle kunna ske även i Sverige. En rapport från Reportrar utan gränser i Sverige från 2020 visar att det finns hot mot public service-medier även här.

Även om SVT, SR och UR idag ges ett starkt oberoende i den lagstiftning som reglerar verksamheten, kan lagar ändras med ett enkelt klubbslag i riksdagen. Det bör därför införas skydd för public services oberoende också i grundlag, så att möjligheterna

för en regering som vill styra innehållet i programbolagens sändningar försvåras. Därför vill vi fortsätta att verka för en grundlagsskyddad public service.

Motverka spridning av desinformation

Fria och oberoende medier är under stark press runt om i världen. Allvarligast är utvecklingen i de länder som inskränker pressfriheten genom lagar eller styrning av diskussionen i statliga medier. Strategin att så tvivel om etablerade fakta används av flera stater för att försvaga demokratin och öka polariseringen i andra länder. I flera fall använder odemokratiska regimer desinformation även mot den egna befolkningen för att stärka sin egen makt.

Det påminner oss om att aldrig ta demokratin för givet utan arbeta aktivt för att bevara och utveckla förutsättningarna för demokrati och yttrandefrihet såväl i Sverige som i andra länder. På så sätt hänger försvars- och säkerhetsfrågorna noga samman med frågor kring fria och oberoende val samt medias och övriga kulturlivets frihet och självständighet.

I en tid då många intressen ägnar sig åt otillbörlig informationspåverkan genom att sprida konspirationsteorier och desinformation i det svenska samhället är det viktigare än någonsin att det finns en mångfald av seriösa nyhetsmedier som arbetar utifrån etablerad medieetik med dess höga krav på sanningsenlighet, rättvisande urval, relevans och skyldighet att höra olika perspektiv. Mångfalden av fria medier är ett av de viktigaste sätten att värna det öppna demokratiska samhället och den fria åsiktsbildningen. Vi vill värna om den granskande journalistiken, motverka spridning av desinformation och öka befolkningens kunskaper i källkritik.

MSB konstaterar att medierna bedriver samhällsviktig verksamhet. I en rapport från 2017 beskriver myndigheten mediernas värde för det demokratiska samhället:

Bedömer MSB att mediebranschen bedriver samhällsviktig verksamhet ur flera perspektiv. Under normala förhållanden har svenska medier en viktig roll i sitt uppdrag att granska och rapportera om maktutövningen i Sverige på lokal, regional, nationell och EU-nivå, samt Sveriges och svenska aktörers förehavanden utomlands. ... Vid extraordinära händelser förblir de ovan nämnda uppgifterna fortsatt relevanta, samtidigt som mediebranschen också får en viktig roll i att tillhandahålla och upprätthålla samhällets varnings, larm- och informationssystem. Delar av mediebranschen är central för den svenska krishanteringen i fråga om när det gäller såväl informationsspridning som beslutsfattande. ... Under perioder av ökad oro och säkerhetspolitisk instabilitet i omvärlden har medierna ett stort ansvar att rapportera till allmänheten, oavsett förekomsten av allvarliga samhällsstörningar. Det öppna och demokratiska samhället ska fortsatt bevaras även om Sverige skulle dras in i ett krig eller om krigsliknande förhållanden skulle uppstå inom eller i anslutning till Sveriges gränser.

Detta bekräftas också i att MSB i sin förteckning över samhällsviktiga verksamheter under coronapandemin definierat medier och nyhetsjournalistik som samhällsviktig verksamhet.

Det psykologiska försvaret handlar om att bygga upp motståndskraften i samhället mot desinformation och påverkanskampanjer. Det handlar bland annat om att höja förmågan att skilja på pålitliga källor och källor som inte är pålitliga. Myndigheten för psykologiskt försvar ska identifiera, analysera och kunna möta otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information som riktas mot Sverige eller

svenska intressen. Myndighetens uppdrag ska alltid vara att värna demokrati och mänskliga rättigheter med full respekt för yttrande- och pressfrihet.

I länder som inskränker yttrandefriheten men fortfarande är öppna mot omvärlden spelar oberoende sociala medier en viktig roll för demokratirörelsen. I dessa sammanhang kan de globala plattformarna med majoriteten användare i demokratiska stater vara bärare av värderingar om frihet och mänskliga rättigheter. Stora sociala medier har tagit fram och börjat använda policier för att markera när yttranden från ledare strider mot etablerade fakta. Arbetet med detta behöver intensifieras och gemensamma principer som utgår från Europakonventionen behöver fastställas av EU.

Sociala medier har möjlighet att sätta regler för innehållet på de egna plattformarna och behöver ta det ansvaret tydligare än idag, men de behöver också stöd av demokratiska stater och demokratiska samarbeten som EU för att kunna göra det i längden. EU behöver sätta ramarna både för när innehåll i sociala medier kränker mänskliga rättigheter och för när censur eller begränsning av innehåll gör det.

Hot och hat i det offentliga samtalet

Det är viktigt att alla som deltar i det offentliga samtalet och engagerar sig i samhällsfrågor kan få stöd om man utsätts för hot eller hat. Hot och hat som riktas mot personer som gör sina röster hörda har blivit en allt större samhällsutmaning de senaste åren. Det drabbar allt från journalister till opinionsbildare, konstnärer, personer engagerade i civilsamhället, forskare, förtroendevalda och privatpersoner. Regeringen har sedan 2017 ett särskilt arbete mot hot och hat inom ramen för handlingsplanen Till det fria ordets försvar.

När hot blir priset man får betala för att delta i samhällsdebatten, då har det gått alldeles för långt. Hot och hat kan få stora konsekvenser för den som drabbas men skrämmer också människor till tystnad. Det är oerhört allvarligt, för tystas människor så tystnar också vår demokrati. Miljöpartiet vill motarbeta hot och hat i det offentliga samtalet.

Filmproduktionsincitament

Sverige är ett fantastiskt filmland som är fullt av producenter, manusförfattare, regissörer, skådespelare och många fler av högsta klass. Filmbranschen har efterfrågat ett produktionsincitament för film och nu ska ett sådant utvecklas och införas. På så sätt kan bland annat Sveriges konkurrenskraft stärkas. I regeringens proposition till höstbudget satsas därför 55 miljoner kronor för att återstarta filmsektorn nästa år och 100 miljoner kronor i form av ett årligt produktionsincitament.

Det är en viktig reform för att filmsektorn ska kunna återhämta sig efter krisen. Det blir en injektion i det svenska film- och näringslivet i en situation när många produktioner stått still, både i Sverige och utomlands. Med ett produktionsincitament för film kan svensk filmsektor starta upp på nytt och till och med växa sig starkare. Miljöpartiet vill fortsätta utveckla incitamenten för att främja svensk filmproduktion, kulturskapande och näringsliv.

Värna och stärk kulturarvet

Lämningar, spår och uttryck från förr blir vårt kulturarv idag om det används och kan tillskrivas ett värde. Kulturarvet är föränderligt och öppet, och har tillkommit genom influenser och påverkan från många håll. Kulturarvet ser inga gränser, vare sig nationsgränser eller annan begränsande tillhörighet, och kan inte stängas in utan skapas, tolkas och omtolkas kontinuerligt. Det är en allmän resurs och ska tillgängliggöras för alla.

Museerna och kulturarvsinstitutionerna står oberoende från politiken och är naturliga förvaltare av vårt kulturarv. Men ofta saknas resurser för bevarande och tillgängliggörande så att kulturarvet kan användas och brukas av det gemensamma. En särskild ställning har de nationella minoriteternas och urfolket samernas kulturarv.

Vi föreslår därför inrättandet av en nationell kulturarvsfond som kan stärka Riksantikvarieämbetet och de nationella, regionala och kommunala museerna och kulturarvsinstitutionerna i deras uppdrag att bevara, utveckla och använda vårt gemensamma kulturarv.

Stärka kulturarbetares villkor

De enskilda kulturskaparna tillhör kulturlivets absoluta fundament. Den konstnärliga utvecklingen är beroende av att professionella konstnärer och kulturskapare har möjlighet att arbeta under rimliga villkor i hela landet. Det är förstås för de verksammas egen skull, men också för att människor ska våga söka sig till yrket så att vi får ett brett, levande och mångfasetterat kulturliv i hela landet.

De offentliga stöd- och ersättningsystemen ska utformas så att de bidrar till detta. Kulturlivet måste i högre utsträckning fungera som en trygg arbetsmarknad. Det offentliga ska arbeta för trygga anställningar och goda arbetsvillkor inom kultursektorn i stort.

Miljöpartiet ser ett behov av att ta ett samlat grepp för att stärka kulturskaparnas villkor och att verka för den fria konsten. Pandemins konsekvenser för kultursektorn har varit förödande. Förbud mot offentliga sammankomster med fler än 50 personer har inneburit att uppdragen nästan helt försvunnit för många aktörer inom kultur- och evenemangsbranschen. Den konstnärspolitiska utredningen Konstnär – oavsett villkor? (SOU 2018:23) har redan tidigare påvisat att sektorn är sårbar och att kulturskaparnas infrastruktur och villkor måste stärkas.

Miljöpartiets inriktning är också att kultursektorn ska bli en tryggare arbetsmarknad genom att samtliga stipendier ska berättiga till socialförsäkringar och pension och vi vill se en funktion inom Försäkringskassan med specialkompetens om konstnärers och kulturarbetares sociala trygghet. I höstens budgetproposition föreslås att 940 miljarder satsas på det fria kulturlivet. Miljöpartiet vill att reformer genomförs för egenföretagare i kulturbranschen.

Scenkonstallianserna

Under 2020 har 82,3 miljoner kronor fördelats till scenkonstallianserna på teater-, dans- och musikområdet som under året haft drygt 400 anställda tillsammans. Medlen har

under året bidragit till att allianserna har kunnat verka för att öka frilansande scenkonstnärers sociala och ekonomiska trygghet, avlasta arbetslöshetskassan, utveckla matchning och förmedling samt stimulera den konstnärliga utvecklingen. Miljöpartiet vill utvidga stödet till kulturallianserna.

Nationalscen för film

Miljöpartiet har drivit igenom en omställning av svensk filmpolitik som har inneburit att det offentliga har ökat sitt ansvar för filmskapande, samtidigt som samverkan med branschen har utvecklats. Vi anser att förutsättningarna för svensk film ska fortsätta att utvecklas genom fortsatt starkt offentligt engagemang och samverkan med branschen.

Museer, bibliotek, konserthus, utställningshallar och andra institutioner ska vara öppna och tillgängliga samt finnas väl spridda över landet. Likaså ska fria grupper och enskilda konstnärer kunna vara verksamma i hela Sverige. Våra nationalscener ska vara väl finansierade så att alla kan ta del av den konstnärliga verksamheten där till rimlig kostnad.

Miljöpartiet vill upprätta en nationalscen för film i Sverige med uppdraget att visa film, sprida film och filmkunskap och bidra till förbättrad kompetensförsörjning inom svensk filmproduktion.

Pernilla Stålhammar (MP)

Mats Berglund (MP)

Annika Hirvonen (MP)